

LELKIPÁSZTOR

EVANGÉLIKUS TEOLÓGIAI SZAKFOLYÓIRAT

Kránitz Mihály \ A hitértelmezés jelentősége az ökumenikus párbeszéd számára

Hafenscher Károly \ Isten szolgálói „bevetés” közben. Bevezetés a liturgikus magatartás témájába VI. Liturgikus tárgyak és használatuk (2. rész)

Zászkaliczky Pál (id.) \ Az ige mint Isten szava s az ige mint szófaj I.

Zsugyel János \ Jánosy István küzdelmes élete és alkotásai

Veres Ábel \ Az élő Jézus Krisztushoz

Kedves Olvasó!

Mit is jelent hinni? A hit nem magától jön, nem is a kultúrából és nem a tudásból születik, mégis belső magatartás. Az értékeinkhez való ragaszkodás a hit megnyilvánulása. A hittel az ember „önmagát mondja ki”. Ennek olyan hatása van, mint a heuréka-élménynek, ami azt jelenti, hogy megnyílnak a szemeink egy mindent átfogó létezés előtt – fogalmaz Kránitz Mihály *A hitértelmezés jelentősége az ökumenikus párbeszéd számára* című dolgozatában. Az egymás felé való közeledés és a hitbeli megújulás olyan felszólítás és olyan kötelesség, amely valamennyi egyház megerősödését szolgálja, de leginkább a hit növekedését, és így az egyház lehetővé teszi, hogy mindenki megéleje a hit egységét.

A *Bevezetés a liturgikus magatartás témájába* negyedikés egyben utolsó részében a liturgikus öltözközlés és a liturgikus segédeszközökről ír Hafenscher Károly. A mindennapok világa is ebbe az irányba terel. Egyre több kommunikáció a digitális felületeken zajlik. Természetes hát, hogy az egyházaknak, a tanúságtévőknek, használniuk kell a megfelelő felületeket. Ezeknek a médiumoknak azonban más a nyelve: tömörebb, új kifejezéseket használó, új gondolkodást is sejtető. Ennek megtanulása az egyház szolgálattevőinek a mandátumukhoz tartozó lényegi kérdés. Beszélhetünk-e egyáltalán ebben a helyzetben liturgikus magatartásról? Illik-e ez a kategória a digitális világban végzett szolgálatra? A szerző válasza egyértelmű igen.

Id. Zászkaliczky Pál *Az ige mint Isten szava s az ige mint szófaj* című kétrészes bibliatanulmányában az „ige” szónak kétfajta jelentését értelmezi, Isten szavát és az igét mint „cselekvést, történet, létezését jelentő szófajt”. Kérdése, hogy ez a kettős jelentés magával hoz-e teológiai vagy „csupán” homiletikai tartalmat, befolyásolja-e gondolkodásunkat, illetve gazdagítja-e igehirdetésünket vagy sem.

Az igehirdetési előkészítők *Szentháromság ünnepe után hetedik vasárnaptól a tizenegyedikig* segítik az igehirdető készülését.

Örömteli olvasást kíván

a szerkesztő

Júliusi számunk szerzői

Fabiny Tamás püspök, egyetemi tanár – Budapest
Hafenscher Károly lelkész, tanszékvezető egyetemi tanár – Budapest
Kovács Barbara Luca lelkész – Pécs
Kránitz Mihály katolikus teológus, tanszékvezető egyetemi tanár – Budapest

Szakács Tamás lelkész, doktorandusz, fizikus, rovatszerkesztő – Aszód

Szevik Imre (id.) nyugalmazott püspök – Budapest

Thuránszky István lelkész, doktorandusz – Bér

Veres Ábel egyetemi hallgató – Budapest

Veres-Ravai Réka lelkész – Szentes

Weltler Gábor lelkész – Malomsok

Zászkaliczky Pál (id.) nyugalmazott lelkész – Fót

Zsugyel János nyugalmazott egyetemi docens, a Miskolci

Keresztény Szemle főszerkesztője – Budapest

Zsugyel-Klenovics Katalin lelkész – Zalaegerszeg

Lelkipásztor – Evangélikus teológiai szakfolyóirat

Megjelenik havonta

Főszerkesztő: Orosz Gábor Viktor

Rovatszerkesztő: Szakács Tamás

A szerkesztőbizottság tagjai

Csáky-Pallavicini Zsófia

Fabiny Tamás

Johann Gyula

Kodácsy-Simon Eszter

Kondor Péter

Korányi András

Kőszeghy Miklós

László Virgil

Pángyánszky Ágnes

Percze Sándor

Szabó B. András

Varga Gyöngyi

Szerkesztőség

1141 Budapest, Rózsavölgyi köz 3.

Tel.: 469-1050

E-mail: gabor.orosz@lutheran.hu

Felelős szerkesztő: Petri Gábor

Olvasószerkesztő: Miklósné Székács Judit

Műszaki szerkesztő: Török Andrea

Grafika: Bódi Kati

Kiadja a Magyarországi Evangélikus Egyház Luther Kiadója

www.lutherkiado.hu

1085 Budapest, Üllői út 24. Tel./fax: 317-5478, e-mail: kiado@lutheran.hu

Felelős kiadó: Antal Bálint

Előfizetési díj egy évre: 12 000 Ft; fél évre: 6000 Ft. Egy szám ára: 1000 Ft.

Digitális előfizetés egy évre: 7900 Ft; fél évre: 3950 Ft. Egy példány ára: 700 Ft.

Külföldi előfizetések: szomszédos országokba (postaköltséggel együtt)

évi 18 300 Ft (68 €), egyéb külföldi országokba 21 100 Ft (78 €).

Nyomdai kivitelezés

Mondat Kft. www.mondat.hu

Felelős vezető: Nagy László

ISSN 0133-2821

kotását. A válogatás gyökérzetét az a három téma alkotja, amely átszövi egész költészetét: az ősi mítoszok, az indiai eposzok világa, valamint a görög-római mitológia alakjai. A válogatás törzsét a keresztény örökség alkotja, ezen belül a kereszténység nagy alakjai: Tamás apostol, Szent Ferenc, valamint Teréz anya. A válogatásból látható, hogy Jánosy István költészete ökumenikus jellegű, a kereszténység üzenetét nem a felekezetieskedésben keresi, hanem a jézusi örökséget személyes életükkel is felvállaló szentekben találja meg. Három Mária-verse tudatosan száll szembe a kereszténység férfiközpontú torzulásával, s Mária, valamint Magdalai Mária vívódásainak bemutatásával a Jézus szenvedése iránti részvét mélységét ábrázolja. A három kiválasztott Jézus-vers pedig Jézus isteni lényének hangsúlyozása helyett emberi oldalát mutatja be. A *Kérdés-felelet* című verse arról szól, hogy – véleménye szerint – a megváltás csak a legfőbb parancsolat, az élet védelmének parancsát feltétel nélkül teljesítők számára jár.

A válogatás koronáját a Jánosy-életmű összegzését jelentő gondolatok jelentik. Az indiai mítoszok és a keresztény örökség vallások feletti képviselőjének Gándhí személyét tekintette, akiről több költeménye is szól. Gándhí az erőszakmentes küzdelem jegyében élte az életét. Kevesen tudják Gándhíról, hogy a kereszténység üzenetét is integrálta gondolkodásába. Szavait így idézi fel Jánosy István önéletrajzi beszélgetésében:

„Gandhinak sokat kellett utaznia. Amikor a vonata befutott egy állomásra, ott mindig nagy tömeg fogadta, és várta, hogy beszélni fog. Ekkor ő elővette a Bibliát és felolvasta a Hegyi beszédet. Mikor az ortodox hinduk ezt rosszalták, Gandhi ezt felelte nekik: nem ismerem jobb, rövidebb összefoglalását a hindu erkölcsnek.” (KABDEBÓ 1996, 134. o.)

Ezenkívül hagyatéka az ifjú nemzedék felé szóló intelmeit, valamint álmait jeleníti meg. A válogatás záró költeménye, *Az elsüllyedt katedrális* látnoki erővel szól a keresztény Európa hagyományainak elvesztéséről, valamint azokról, akik ezeken a romokon képesek felépíteni egy jobb, emberségesebb világot.

„Fölszáradt már a bűzhödött mocsár
Szent Ferenc üget kis szamarán
s egyszeriben hangot hall
Építsd fel templomomat
Ferenc ekkor nekiáll
az alapokat újraásni
az alapokat újravetni
ártatlan jóságot
pénzmegvető szegénységet
csonkabonkák gyógyítását
farkasoknak fordultatását
Kismadarak röpködnek körülötte
s ő prédikál nekik
Itt egy új világ épül
hol az emberek teljesítik Jézus parancsait
és szent egyenlőségben élnek.”
(JÁNOSY 2004, 586. o.)

Hivatkozott művek

BABITS Mihály 1968. *Összegyűjtött versei*. Szépirodalmi Kiadó, Budapest.

JÁNOSY István 2004. *Összegyűjtött versek*. Kortárs Kiadó, Budapest.

KABDEBÓ Lóránt 1996. *Jánosy István*. Életünk, Szombathely.

Az élő Jézus Krisztushoz

■ VERES ÁBEL

GERŐFINÉ BREBOVSZKY Éva: *Intertextualitás és bibliaértelmezés a Zsidókhoz írt levél alapján*. Hermeneutikai Kutatóközpont, Budapest, 2020. (Hermeneutikai Füzetek 40.)

A kötet Gerőfiné Brebovszky Évának az Evangélikus Hittudományi Egyetemen megvédett doktori értekezése után – amelyben a Zsidókhoz írt levél ószövetségi recepcióját vizsgálta az intertextuális módszer segítségével – tíz évvel jelent meg. Az elmúlt évtizedben témája tovább kutatása már a kurrens idegen, illetve magyar nyelvű szakirodalom feldol-

gozásának mennyiségén is észrevehető. A Hermeneutikai Kutatóközpont által megjelentetett *Hermeneutikai Füzetek* 38. kiadása (HAYS 2019) számbeli közelségén túl a tartalmi közelség is érzékelhető a két műben; Gerőfiné – Fabiny Tibor szavaival – „azon a csapáson halad tovább, [amelyet] Hays tett járhatóvá számukra” (5. o.). De „[m]ennyiben hozhat újat a bibliai könyvek magyarázatában az intertextualitás?” – teszi fel a kérdést a szerző. Válasza igen figyelemfelkeltő: „...ez a módszer egy új szöveg szemléletet ad, mivel a hangsúlyt nem az eredetre, hanem a megértésre helyezi.” Gerőfi-

K Ö N Y V R E C E N Z I Ó ◀

né szerint a hagyományos tipológia, allegória, forráskritika, illetve motívumanalízis módszere kevés figyelmet szentel „a textusok dialógusában a komplexitásnak” (vendég- és végszöveg dialógusa). Igaz, hogy a felsorolt módszereknél is fontos „a tradíció és az innováció”, ellenben az intertextualitás módszer, amely az olvasót bevonva „rámutat arra, hogy a pretextusok szövegei végső helyükön új szellemi egységgé nőttek össze, jelentésük megváltozott. Éppen ezért egészen új tartalmat fejezhetnek ki az olvasó számára, ami akár ellentétes is lehet jelentésükkel az eredeti kontextusban.” E könyv ezt kutatva vezeti végig az olvasót az ószövetségi előképek újszövetségi ábrázolásain keresztül a bibliaolvasóban meg elevenedő intertextuális „aha-élményig”.

Gerőfiné Brebovszky Éva biblikus kutatóként segíti végig a könyv olvasóját az intertextualitás irodalomtudományi, filozófiai, illetve teológiai módszerén, amely módszer által a kortárs értelmezésen túl a mai olvasó számára is feltárja az intertextualitás gazdag megértési hozadékát. Könyvében nemcsak a Zsidókhoz írt levél adott részeinek (Zsid 1,5–12; 6,18–20; 12,1–3) pontos értelmezésére vállalkozik az intertextualitás módszerével, hanem egy „sablon” is készít a hazai exegeták számára a metódus megismertetésével. Az exegetákon túl pedig remek bemutatást nyújt a mindennapi bibliaolvasóknak is, hogy miért érdemes az Újszövetségen túl az Ószövetséget is olvasni, ugyanis az intertextuális megértés „meg akarja változtatni a bibliai szövegekről alkotott eddigi felfogásunkat” (19. o.), ami nem lerombolást vagy tévútra hívást jelent, hanem az értelmezés gazdag lehetőségeinek lehetőségét tárja elénk, amely lehetőségek további elmélyedésre hívják az olvasót a Szentírással érintkező szövegekben és kultúrában.

A könyv három nagy fejezetre tagolódik, amelyekben a szerző először az intertextualitás fogalmát, majd meghatározásait és módszereit mutatja be. Ezt követően a Bibliára fókuszált intertextualitást, azon belül pedig a Zsidókhoz írt levél és az intertextualitás közös metszetét ismerhetjük meg. Másodszor a Zsidókhoz írt levél fent említett íghelyeinek intertextuális értelmezését a főbb görög nyelvű kódexek (pl. LXX, D, Ψ, B⁴⁶, N), modern kritikai bibliakiadások (Nestle–Aland²⁵, Nestle–Aland²⁷) és – ószövetséges kutatói pontossággal – az ószövetségi íghelyek qumráni variánsainak segítségével elemzi. A második fejezet következetes felosztása: 1. textusanalízis; 2. kontextusanalízis és struktúravizsgálat; 3. exegetikai vizsgálat; 4. intertextuális dialógus jellegének megállapítása; 5. produkcióorientált/szövegközpontú vizsgálat, illetve produkcióorientált/befogadóra irányuló vizsgálat; 6. az intertextuális olvasat keresése az egyházi hagyományban, illetve a kortárs intertextuális olvasat megállapítása. Ez a felosztás ismétlődik a Zsidókhoz írt levél három kiválasztott részén (Zsid 1,5–12; 6,18–20; 12,1–3), amelyet két összegző alfejezet követ a Zsidókhoz írt levélben belül kirajzolódó intertextuális hálóról és az intertextualitás és a Zsidókhoz írt levél kapcsolatáról. A harmadik fejezet pedig az intertextualitás bib-

likus használatára ad útmutatót az olvasónak, amelyet a szerző öt pontban vázol.

Gerőfiné Brebovszky Éva az intertextualitás fogalmát mint „az irodalomkritika egy viszonylag új módszer[ét]” (7. o.) a magyarországi exegézis színésítését és módszereinek gyarapítását megcélözva mutatja be a Zsidókhoz írt levélben. Azért ezen a levélben mutatja be az intertextualitás hermeneutikai módszerének alkalmazását, mert a Biblia legrejtélyesebb és legtöbb ószövetségi idézetet tartalmazó könyve a Zsidókhoz írt levél, „melynek szövege szinte tálcán kínálja az intertextuális értelmezést” (7. o.).

Az intertextualitás fogalmát először Julia Kristeva bolgár származású francia irodalomtudós, pszichoanalitikus, filozófus használta Mihail Mihajlovics Bahtyin dialóguselmélete alapján, és a Jacques Derrida nevével fémjelzett, avantgard írókat vonzó *Tel Quel* folyóiratban született meg. Mihail Mihajlovics Bahtyin (20. századi szovjet irodalomtudós) már a dialogicitás elméletében rámutat arra, hogy minden szöveg idézetekből álló mozaik. Magát az intertextualitás elméletét pedig Julia Kristeva 1969-ben megjelent *Séméiotiké* című művében dolgozza ki. A 20. századi irodalomtudomány álláspontja, hogy már minden történetet megírtak, és a mi feladatunk ezeknek a történeteknek a helyes rendszerezése. Ez a kortárs paradigma húzódik végig az irodalomtudósok és a filozófusok elméletein, amelyeket Gerőfiné precízen tár elénk.

A továbbiakban az olvasó a Stefan Alkier német teológus által kidolgozott három irányzatot ismerheti meg az intertextualitáson belül; elsőként a *produkcióorientált intertextualitást*, amely az idézett szöveget (pretextus) és a végső szöveget (metatextus) vizsgálja. Jellemzője a szociokulturális kontextus figyelembevétele és az idézés mikéntjének vizsgálata. Jörg Helbig, ezen irányzat egyik jeles képviselője szerint „az intertextualitást lehet zavaró tényezőként is felfogni” (11. o.), mivel az irodalmi alkotás egységét megszakítva üzeneteket ad át egy másik szövegből azért, hogy visszatérve az irodalmi alkotáshoz „hatást gyakoroljon annak jelentésére” (uo.). Másodszor a *receptióorientált intertextualitást* mutatja be Gerőfiné Brebovszky Éva, amely a fogadó és a szöveg interakciójában születik meg. Tehát az olvasó ismeretei és elvárásai meghatározzák a pretextus kifejtését. Ennek az irányzatnak a képviselője Susanne Holthuis, aki a hangsúlyt a szöveg befogadására helyezi. Harmadszor pedig az *experimentális/kísérletező intertextualitást* tárja elénk a szerző, így összegezve a harmadik irányzatot: „...olyan intertextuális kapcsolatok felállításáról van szó, amelyeket sem időbeli, sem kulturális korlátok nem akadályoznak.” (13. o.) A Stefan Alkier által meghatározott irányzatok fokozatosan adnak teret az Umberto Eco képviselte olvasóorientált szemléletnek, amelyet Gerőfiné szintén fokozatosan mutat be – mélyvízbe engedi az olvasót, ahol már az ő enciklopédikus tudása lesz a meghatározó.

Az intertextualitás fogalmi meghatározásán túl az első

fejezetben a szerző bemutatja a pretextus (vendégszöveg) fajtáit és az intertextuális hatás intenzitásának „fokait”, amit a Zsidókhoz írt levél adott részeinek elemzésében újra elővesz és a korábban lefektetett módszerek alapján követhetően alkalmaz. Ez a szándék is mutatja, hogy a fogalmi tisztázások nem maradnak el könyvében, hanem tudatosan és teologikusan mutatja be azokat és a módszereket egyaránt.

Az intertextualitás kapcsolata a bibliai tudományokkal – szakkifejezésként rögzítve – 1989-ben jött létre Sipke Draisma szerkesztésében, a hollandiai Kampenben megjelenő *Intertextuality in Biblical Writings* című kötetben. A közeli évszám is sejteti, hogy milyen aktuális és felfedezetlen terület az intertextualitás viszonya a Bibliával. Gerőfiné Ellen Van Wolde tanulmánya nyomán remekül foglalja össze az intertextuális módszer helyét a hermeneutikai paradigmákon belül. A fiatal módszer korából megállapíthatnánk, hogy a posztkritikai paradigma korának közegében született, de a módszerén vehető ki legjobban a történetkritika (kritikai paradigma) meghaladása. Gerőfiné így foglalja ezt össze: „...az intertextualitás nem azonosítható a forráskritika és a motívumanalízis során eddig is alkalmazott régi történetkritikai komparatív módszerrel. Az utóbbi ugyanis abból a feltevésből indult ki két szöveg vizsgálatakor, hogy a korábbi szöveg, az idézet befolyásolta és determinálta a végső szöveget. Az intertextualitás pedig az ellenkező folyamatot állapítja meg. Az intertextuális hermeneutika alapállása szerint a befogadó textus és az olvasó személye a döntő az idézetek, allúziók stb. értelmezésénél. A bibliai textusok egymás számára erőforrást jelentenek. Az intertextualitás ezt az erőhatást vizsgálja.” (19. o.)

A Zsidókhoz írt levél intertextuális vizsgálata célszerű, az Ószövetség, annak is görög fordítása – a Septuaginta (LXX) – határozza meg az újszövetségi levél nyelvezetét. Az idézetekkel tűzdelt rejtélyes levél szerzőjét Gerőfiné és Friedrich Schröger is Írásmagyarázónak nevezi a gyakori ószövetségi utalások miatt. A Zsidókhoz írt levél szerkezete és nyelvezete is bőséges lehetőséget tartogat az intertextuális vizsgálatnak, amelyet Gerőfiné a Zsidókhoz írt levél első fejezete 5–13. verseinek zsolnárláncolatán kezd meg.

Az elemzést megelőzően a szerző bemutatja Richard B. Hays intertextuális ekhójának módszertani kritériumait Pál apostol írásai alapján, amit Hays az *Echoes of Scripture in the Letters of Paul* című 1989-es könyvében fejt ki. Az intertextuális ekhó módszertani kritériumait Gerőfiné a Zsidókhoz írt levél elemzésénél is figyelembe vette, így alkalmazza e levélre is Hays megállapításait. Ezzel Gerőfiné a Zsidókhoz írt levél szerzőségének vitájában nem foglal állást a páli szerzőség mellett, következetesen az „ismeretlen szerző” megnevezést alkalmazza, megőrizve ezzel a tisztas távolságot a bevezetéstani kérdésektől.

A második fejezetben az intertextuális megközelítés gyakorlati funkcióját mutatja be a szerző, a módszer al-

kalmazását a Zsidókhoz írt levél 1. fejezet 5–13. verseinek íráskaténájával (a Szentírás különböző helyeiről egymás mellé rendezett idézetsorozat; középkori írásmagyarázati módszer) kezdi. A szerző célja bebizonyítani, hogy az ószövetségi „idézetek krisztológiai tartalmat kapnak. Jézusról mint Isten Fiáról vallanak, őt dicsőítik.” (32. o.) Ezt követően Jézus főpapi tisztjének intertextuális elemzését olvashatjuk. A Jézus-főpap metaforát a Zsidókhoz írt levél szerzője folyamatosan haladva fejti ki a gyülekezeti hitvallástól indulva lépésenként „tanító és intó egységekben” (32. o.), amely gondolatokat a főpapról szóló állításokkal bontja ki, csomópontot készítve az intertextuális hálón. Gerőfiné ezt követően a főpap-krisztológia összekapcsolódását mutatja be Melkisédek titokzatos alakjával.

A Zsidókhoz írt levél 1,5–13 intertextuális vizsgálatát a szerző az íráskaténa bemutatásával és azon keresztül a textusanalízissel kezdi. Az íráskaténa precíz táblázatokba foglalt, versenkénti, illetve félversenkénti parallel bemutatását jelenti az adott igeszakasznak. Gerőfiné négy különböző Bibliát, bibliafordítást (LXX, Nestle-Aland²⁷, RÜF 2014, Károli-biblia) mutat be egymás mellett, amelyek szembe-tűnően ábrázolják az ószövetségi idézeteket (pl. Zsid 1,5a és Zsolt 2,7; Zsid 1,5b és 2Sám 7,14). A szavankénti kisebb eltérések az ószövetségi kánon még nyitott voltát, a qumráni szövegvariánsok ismeretét és a Septuaginta-fordítás használatát feltételezik a Zsidókhoz írt levél szerzőjénél, illetve mindez a címzettek előismereteit is mutathatja. Az eltéréseket Gerőfiné kiemelve mutatja be a textusanalízis során, amely által előtűnik, hogy az ószövetségi idézeteket melyik fordítás vagy szövegvariáns alapján ismerte a Zsidókhoz írt levél közege.

Az exegetikai elemzés, illetve a textusanalízis alapján értékes következtetés, hogy az újszövetségi gyülekezet ószövetség-értelmezése és -felhasználása analógia a mai keresztényeknek is, ami azt jelenti, hogy az Ószövetség nem veszítette el relevanciáját az Újszövetség népe számára. Az Ószövetségnek mondanivalója van számunkra is; ezt a mondanivalót a törvény betöltője, Krisztus kapcsolja össze az újszövetségi szövegekkel és ezáltal a mi életünkkel is. Ez a mérték, amelyet hitmértékének hívunk (regula fidei) – Luther megfogalmazásában: *was Christum treibet* –, és a ránk vonatkozó zárt kánon nem engedi az intertextuális értelmezések sokszínű lehetőségét a keresztény gondolkodás medrén kívülre.

A Zsidókhoz írt levél 5,1–10-ben a Melkisédek rendje szerinti főpapi tiszt bontakozik ki. A héber irodalom egyik kedvelt struktúrája, a khiasztikus elrendezés (ABC C'B'A') domborodik ki Gerőfiné kontextusanalízisében. A Zsidókhoz írt levél 5,1-ben a főpap funkciójáról olvashatunk (A), ezt követi 5,2–3-ban a személyes kvalitás ismertetése (B), majd 5,4-ben az isteni elhívás (C). 5,5–6-tól pedig visszafelé haladva először az isteni elhívásról olvashatunk Jézus esetében (C'), ezt követi 5,7–9-ben Jézus személyes alkal-

massága (B'), majd pedig 5,10-ben Jézus funkcióját Melkisédek rendje szerint (A') ismerteti a Zsidókhoz írt levél szerzője. Az irodalmi formán túl e rész tartalmi jellegzettségéhez tartozik még a krisztológiai szempontból értelmezett szöveg, amelyet Gerőfiné így összegez: „A megváltás felől nézve keresi ezen fogalmak tipologikus jelentését. Nekünk, mai olvasóknak is kemény eledel az, ami ezek után következik. Nagy hitbeli bátorságra vall az ismeretlen író részéről, ahogyan ütközteti a »régi kultuszt« az »új kultusszal«.” (70. o.)

A Zsidókhoz írt levél 6,18–20 intertextuális vizsgálatának középpontjában a horgony és a kárpit képe áll. A horgony hajózásból vett metaforaként mind a levél címetjei, mind a mai olvasó számára az ígéretet és a reménységet szimbolizálja, amely az isteni ígéret megtartó és reményt adó erejével a kárpit mögöttire (Isten teljes jelenlétére) irányul. A mai olvasónak ez különösen fontos lehet, hiszen érezhetően távol kerültünk Istentől, ezért mutat rá találóan Gerőfiné, hogy a „kereső embernek Isten szava adhat reménységet” (77. o.).

A Zsidókhoz írt levél 12,1–3 intertextuális vizsgálata a kereszt elviselését hozza az olvasó elé, amelyben Gerőfiné a biblikus elemzés alapján implicite a rendszeres teológus Gerhard Ebeling álláspontjára helyezkedik, azaz a posztkrisztianus világban idegenné lett kereszthalált és jelképének berendezési tárggyá, művészi alkotássá súlyyidését véli felfedezni a bibliai üzenet és a modern világ metszetében.

Gerőfiné könyvében a krisztológiai és ekkleziológiai iránymutatásokat a visszafelé olvasás módszerével (Richard B. Hays) összefoglalva megállapítja, hogy az Ószövetség Krisztus felől olvasva ad példát a kitartásra és a hűségre, valamint, hogy a Zsidókhoz írt levél szerzője nem tesz különbséget a régi és az új nép között, hanem egynek tudja őket. Gerőfiné célja – az ószövetségi vezetettség által az intertextuális „aha-élmény” – megvalósul, a szerző új hermeneutikai módszere „a haysi csapáson” visszafordítja az olvasót a Szentírás és azontúl az Ószövetség értelmezése felé, amelyen keresztül Krisztus áldozata és feltámadása még árnyaltabb képet nyer a ma elidegenedett embere számára.

Az *Intertextualitás és bibliaértelmezés a Zsidókhoz írt levél alapján* című könyv nemcsak a hermeneutikával, illetve bibliatudományokkal foglalkozó személyek, lelképásztörök, teológusok számára nyújt érdekfeszítő, ihletet adó és további kutatásra ösztönző olvasmányt, hanem minden gyülekezeti tag, presbiter, a kereszténység iránt érdeklődő olvasó is meg fogja találni az épülésére szolgáló üzenetet, amely közelebb visz mindnyájunkat Isten szavának értelmezéséhez: az élő Jézus Krisztushoz.

Hivatkozott mű

HAYS, Richard B. 2019. *Visszafelé olvasás. Figurális krisztológia és a négyeszes evangéliumi tanúságtétel*. Hermeneutikai Kutatóközpont, Budapest. (Hermeneutikai Füzetek 38.)

KRISZTUSBAN MINDNYÁJAN ÉLETRE KELNEK ◀

Öttalentumos szolgáját hazahívta az Úr!

Emlékezés Zsigmondy Árpád (1930–2021) evangélikus lelkész szolgálatára

■ SZEBIK IMRE

Aki ismerte, s többször beszélgethetett vele, elámult tudásán és ismeretgazdag olvasottságán. Mindig szerényen, de sajátos módon tudta előrevinni a disputát, akár teológiai, akár történelmi vagy nyelvismereti kérdésekről volt szó. Nem kérkedett vele sohasem, de életkörülményei predesztináltak arra, hogy négy diplomát szerezzen szerény egzisztenciális körülményeinek biztosítására.

Zsigmondy Árpád 1930. április 19-én született Ózdon, ahol édesapja bányamérnökként dolgozott. Az ő nyugdíjazása után költöztek Budapestre, ahol Árpád először a Deák téri elemi iskolába járt, majd a fasori evangélikus gimnáziumban kezdte meg tanulmányait. Itt már az ögörög nyelv-

vel is ismerkedett, amely későbbi teológiai tanulmányai során azt az előnyt jelentette, amelynek következtében a héber nyelv megismerésére több időt szentelhetett. A budavári gyülekezetben konfirmált, Sréter Ferenc hitébresztő hatása alá került. A II. világháború során – vízért való sorban állás közben – rakéta érte lakóházukat, a mellette álló személy halálosan megsebesült, ő életben maradt... „Istennek valami terve van velem” – értékelte később. 1946-ban James Stewart skót labdarúgó prédikációját hallgatta, amely döntésre készítette. „Hiszek, Uram, légy segítségül az én hitelenségemben!” A budavári ifjúsági órák, a Tahiban tartott táborok hatása nyomán született meg benne a döntés: 1948-

TARTALOM Mécses a te igéd

KOVÁCS BARBARA LUCA: <i>A jól ismert ismeretlen Isten</i>	241
---	-----

Tanulmányok

KRÁNITZ MIHÁLY: <i>A hitértelmezés jelentősége az ökumenikus párbeszéd számára</i>	242
HAFENSCHER KÁROLY: <i>Isten szolgálai „bevetés” közben. Bevezetés a liturgikus magatartás témájába VI. Liturgikus tárgyak és használatuk (2. rész)</i>	248

Figyelő

ZÁSZKALICZKY PÁL (ID.): <i>Az ige mint Isten szava s az ige mint szófaj I.</i>	254
ZSUGYEL JÁNOS: <i>Jánosy István küzdelmes élete és alkotásai</i>	258

Könyvrecenzió

VERES ÁBEL: <i>Az élő Jézus Krisztushoz</i>	262
---	-----

Krisztusban mindnyájan életre kelnek

SZEBIK IMRE: <i>Öttalentumos szolgáját hazahívta az Úr. Emlékezés Zsigmondy Árpád (1930–2021) evangélikus lelkész szolgálatára</i>	265
FABINY TAMÁS: <i>A bölcsesség kezdete az összetépett villamosjegy. Igehirdetés Zsigmondy Árpád nyugalmazott lelkész, levéltáros temetésén (Péld 9,10)</i>	266

Az igehirdető műhelye

SZAKÁCS TAMÁS: <i>Szentháromság ünnepe után 7. vasárnap (1Jn 5,10b–13)</i>	269
THURÁNSZKY ISTVÁN: <i>Szentháromság ünnepe után 8. vasárnap (1Jn 5,1–3)</i>	271
VERES-RAVAI RÉKA: <i>Szentháromság ünnepe után 9. vasárnap (Zsid 3,12–15)</i>	273
WELTLER GÁBOR: <i>Szentháromság ünnepe után 10. vasárnap (Róm 4,1–8)</i>	275
ZSUGYEL-KLENOVICS KATALIN: <i>Szentháromság ünnepe után 11. vasárnap (Lk 17,7–10)</i>	278